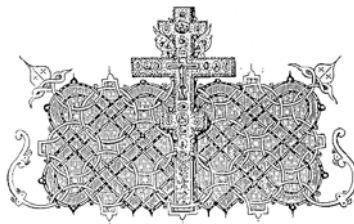

Крالیук П. М., Якубович М.М.

ЯН ЛЯТОС: РЕНЕСАНСНА ФІЛОСОФІЯ ТА НАУКА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Острог, 2011

УДК 14:00189
ББК 87
К 78

*Надруковано за ухвалою вченої ради
Національного університету “Острозька академія”
(протокол № 5 від 28 грудня 2011 р.)*

Рецензенти:

Кашуба М. В., доктор філософських наук;

Жилюк С. І., доктор історичних наук;

Трофимович В. В., доктор історичних наук.

К 78

Крالیук П. М., Якубович М. М.

Ян Лятос: ренесансна філософія та наука на українських землях / П. М. Крالیук, М. М. Якубович. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2011. – 144 с.; іл.

Презентоване видання – перша в українській та зарубжній науці монографія, присвячена творчості польсько-українського вченого Яна Лятоса (1539 – 1608 рр.) – найбільш послідовного критика календарної реформи папи Григорія XIII. Емігрувавши в 1598 році до Острога, Ян Лятос продовжував роботу над астрономічними, астрологічними та математичними дослідженнями, які викликали резонанс у Речі Посполитій та далеко за її межами. У монографії висвітлено специфіку наукових поглядів Яна Лятоса, простежено їхній зв’язок із творчим доробком інших ренесансних авторів. У якості додатку представлено критичне видання та переклад твору “Прогностикон” (1594 р.).

Видання орієнтоване на науковців, богословів, викладачів, студентів, а також усіх, хто цікавиться визначними здобутками українського Ренесансу.

ISBN 978-966-2254-19-8

© Крالیук П. М., Якубович М. М., 2011
© Видавництво Національного університету
“Острозька академія”, 2011

ПЕРЕДМОВА

Доба Відродження мала особливе значення для розвитку наукових та філософських знань. Відійшовши від усталеної в європейському середньовіччі схоластичної логіки, мислителі Ренесансу творили нову наукову парадигму, яка, в підсумку, сприяла становленню раціоналістичного природознавства Нового часу.

Україна також не залишалася осторонь цих процесів. Розвиток наукових знань, які ставали відомими завдяки перекладам з латинської та інших мов, включав уявлення про Всесвіт, природу, анатомію людини та інші галузі. Особливе місце в цих ученнях належить й астрономічним знанням, які в період Ренесансу були тісно переплетені з астрологією та неоплатоністичною містикю. Вагомий внесок у поширення ренесансної культури в Східній Європі зробили західні українці – вихідці із Лемківщини, котрі рано успадкували світоглядні орієнтири гуманізму, але при цьому зберегли власну національну унікальність.

Саме із західного регіону походили астроном і астролог Юрій Котермак, філософи Станіслав-Роксолан Оріховський та Григорій Саноцький, переписувач славнозвісного “Пересопницького Євангелія” Михайло Василевич, поет Павло Русин із Кросна.

Ще одним вихідцем із Лемківщини міг бути учений-енциклопедист Ян Лятос, якого можна справедливо назвати одним із найвидатніших астрономів та математиків XVI століття. Зазнавши переслідувань за свої виступи проти григоріанського календаря, учений в 1598 році прибув до Острога, де прожив більше десяти років. Саме завдяки Лятосу студенти Острозької академії прилучалися до найновіших наукових досягнень тогочасної європейської науки.

Внаслідок складних історичних обставин творчість Лятоса тривалий час залишалася білою плямою не лише української, але й польської історичної науки. Збережені твори вченого, які ніколи не перевидавалися, розкидані у різних бібліотеках Польщі, Украї-

ни, та, вірогідно, інших країн. Зважаючи на рівень наукових досліджень енциклопедиста, вивчення його праць допоможе не лише краще зрозуміти культурну ситуацію в Речі Посполитій наприкінці XVI ст., а й відкрити чимало нових сторінок астрономії та астрології доби Відродження.

Презентована монографія – перша спроба комплексного дослідження творчості Яна Лятоса в контексті українського Ренесансу, яка супроводжується критичними студіями та виданням (включаючи й український переклад) “Прогностикону”, одного з найбільш відомих творів ученого, опублікованого в 1594 році в Кракові.

Щиро сподіваюся, що монографія П.М. Кралюка й М.М. Якубовича стане першим кроком до видання повного зібрання творів Яна Лятоса, робота над яким уже розпочата.

І. Д. ПАСІЧНИК,

професор, доктор психологічних наук, ректор Національного університету “Острозька академія”

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
-----------------	---

Частина 1.

Ренесансна філософія в ранньомодерній Україні

1. 1. Олельківський ренесанс	5
1.2. Основні тенденції розвитку ренесансної культури на українських землях	12
2.3. Перші ренесансні гуманісти. Григорій Саноцький та Філіп Буонакорсі Каллімах	16
1.4. Філософські аспекти ренесансної латиномовної поезії в Україні	21
1.5. Руський Парнас. Спроба адаптації ренесансної культури до українських реалій	28
1.6. Протестантизм на українських землях. Філософія соцініан	43
1.7 Автохтонні реформаційні рухи на українських землях.....	58
1.8. Єзуїтські колегії та їхня роль у розвитку філософської культури українців	61
1.9. Заперечення “єзуїтського гуманізму”. Ієронім Загоровський та Казимир Ліщинський	64

Частина 2.

Ян Лятос – видатний астроном, лікар, математик

2. 1. Життєвий шлях Яна Лятоса	69
2.2. Ян Лятос у творах своїх опонентів	78
2.3. Наукова спадщина Яна Лятоса: збережені й втрачені праці	84
2. 4. Астрологічна теорія Яна Лятоса	88
2. 5. “Прогностикон” 1594 року: головні особливості	95

Передмова до критичного видання й україномовного перекладу “Прогностикону”	107
---	------------

Prognosticon	113
---------------------------	------------

Прогностикон	126
---------------------------	------------

Крालюк П. М., Якубович М.М.

**Ян Лятос: ренесансна філософія та наука
на українських землях**

Головний редактор *Ігор Пасічник*

Технічний редактор *Роман Свинарчук*

Комп'ютерна верстка *Наталії Крушинської*

Художнє оформлення обкладинки *Катерини Олексійчук*

Коректор *Вікторія Назарук*

Папір офсетний. Друк різнографія.
Ум. друк. арк. 10,25. Гарнітура "TimesNewRoman"
Наклад 300 прим.

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету "Острозька академія"
(свідоцтво РВ №1 від 8 серпня 2000 року).
Адреса: вул. Семінарська, 2, м. Острог, Рівненська обл., Україна, 35800.

Виготовлено СПД Свинарчук Р. В.
(свідоцтво РВ №27 від 29 липня 2004 року).
Тел. (+38067) 771 28 70.